

Proč divočina ?

V roce 2013 byla vydána „Příručka o divočině v rámci soustavy Natura 2000“ jako teoretická příručka. Hned v záhlaví se uvádí, že „tento dokument vyjadřuje pouze názory útvárů Komise a není závazný“. Proto nevytváří pro členské státy EU žádné nové závazky a neposkytuje definitivní výklad práva EU, který je v kompetenci Evropského soudního dvora.“

Divočina v kulturním území Šumavy byla naoktrojována aktualizací zákona o ochraně přírody č. 123/2017 Sb., prosazenou současným ministrem R. Brabcem. Podle vyjádření bývalého ministra životního prostředí a pozdějšího profesora UK B. Moldana se jedná o experiment Jihočeské univerzity. Velmi důležitou pionýrskou aktivitou v tomto směru byl v roce 2009 národními parky Šumava a Bavorský les pořádaný seminář „The Appropriateness of Non-intervention Management for Protected Areas and Natura 2000 Sites“, předcházející evropské konferenci o divočině v Evropě v rámci českého předsednictví EU (v Praze 2009). V příručce jsou dále uvedeny následující pasáže.

Natura 2000 není soustavou vytvořenou proto, aby kladla překážky různým aktivitám. Právě naopak, lidské činnosti musí být harmonizovány s ustanoveními článku 6 směrnice o stanovištích tak, aby byly v souladu s cíli ochrany jednotlivých lokalit soustavy Natura 2000. Přírodní území, v nichž panují přírodní procesy, pokud jsou dostatečně velká a není-li v nich infrastruktura nebo v nichž se aplikuje management nastavený tak, aby tyto charakteristiky postupně získaly, budou pro účely této příručky zvány „území divočiny“ (wilderness areas).

Rezoluce EP o divočině v Evropě

V roce 2007 zaslala široká koalice evropských nevládních organizací Evropské komisi a členským státům rezoluci o ochraně území divočiny. Po ní následovala v prosinci 2008 zpráva, sestavená Gyulou Hegy, členem Evropského parlamentu, zdůrazňující význam divočiny v Evropě *pro zastavení dalšího ubývání biodiverzity*. Tato zpráva, schválená Výborem pro životní prostředí, veřejné zdraví a potravinovou bezpečnost, obsahovala i podnět Evropskému parlamentu k přijetí rezoluce o divočině v Evropě. Hlasování o zvláštní zprávě o divočině v Evropě poskytlo po jejím schválení Evropským parlamentem 3. února 2009 široký mandát pro zlepšení aktivní ochrany evropské divočiny. Šlo o nelegislativní rezoluci, přinášející řadu doporučení a zdůrazňující potřebu dalších akcí v několika klíčových oblastech – definování divočiny, její mapování, studování přínosů divočiny, vytvoření strategie EU pro divočinu, vytváření nových území s divočinou, jejich propagace, zavedení účinné ochrany území s divočinou, přijetí iniciativy Wild Europe, zajištění toho, aby územím s divočinou byl propůjčen speciální status a přísnější ochrana v rámci soustavy Natura 2000, prosazení toho, aby členské státy zařadily aktivní ochranu divočiny jako prioritu do svých strategií pro klimatickou změnu a postoupení rezoluce vládám a parlamentům členských států. „Wilderness Report,, zpráva, přijatá Evropským parlamentem, stanoví, že by Evropská komise měla sestavit odpovídající doporučení, která by poskytla členským státům EU návod na to, jak nejlepším způsobem zajistit ochranu současné a potenciální divočiny nebo přírodě blízkých území a jejich přírodních procesů, u nichž je pravděpodobné, že budou zahrnuta do soustavy Natura 2000. V roce 2009 zorganizovala iniciativa Wild Europe první konferenci o divočině a rozsáhlých územích s přírodními stanovišti (Wilderness and Large Natural Habitat Areas) v úzké součinnosti s českým předsednictvím EU a mnoha dalšími organizacemi. Ta svedla dohromady kolem 250 účastníků ze 40 zemí včetně úředníků státních ministerstev, institucí ochrany přírody a NGO, akademických kruhů a zainteresovaných partnerů mezi vlastníky půdy, lesníky, podnikateli a dalšími resorty. Tato konference projednala program pro evropskou divočinu a přírodě blízká území se zaměřením na vytváření strategií, osvětu, potřebu informací a nezbytné kapacity (Poselství from Prague, 2009).

Tento dokument je zamýšlen jako průvodce pro správce území při používání metod bezzásahovosti a vyloučení hospodářského využívání a má nabízet způsoby řešení potenciálně hrozících konfliktů.

Diskutovány jsou současné znalosti o přínosech a proveditelnosti bezzásahového managementu a managementu bez hospodářského využívání v kontextu různých částí Evropské unie.

Popsány jsou příklady dobré praxe, zahrnující jak péči o území divočiny, tak i obnovu přírodních procesů a obnovu divočiny jako takové.

Divočina je území, v němž panují přírodní procesy. Je tvořeno přirozenými stanovišti a druhy a je dostatečně velké pro efektivní fungování přírodních procesů. Jde o území nepozměněné nebo jen slabě pozměněné a bez jakýchkoli rušivých lidských aktivit nebo činností, při nichž se z území vynášejí přírodní zdroje; bez sídel, infrastruktury nebo vizuálního narušení.

Území divočiny jako resilientní ekosystémů

Velkoplošné přirozené ekosystémy typu území divočiny se považují za území s vysokou biologickou, funkční a odpovědní diverzitou, mající tudíž velkou schopnost přizpůsobovat se změnám abiotických i biotických podmínek bez posunu do kvalitativně rozdílného stavu. Jinými slovy, takové ekosystémy jsou ekologicky resilientní.

Resilience ekosystémů

Resilience ekosystémů je definována jako objem disturbancí, které dokáže systém absorbovat a přitom zůstat ve stejném stavu nebo si zachovat funkční schopnosti. Znamená to, že systém, vystavený změnám, je stále schopen udržet si v zásadě stejné funkce, strukturu, identitu a schopnost reakce na podněty. Je to schopnost ekosystému vypořádat se s disturbancemi bez posunu do kvalitativně odlišného stavu. Předpokládá se, že vysoká úroveň diverzity, tj. biologické, funkční i odpovědní, zvyšuje resilienci ekosystému. Biologická nebo strukturní diverzita ekosystému je rozmanitost fyzických struktur v rámci ekosystému, vytvářené druhy. Tato rozmanitost vytváří stanoviště, významná pro mnohé další druhy, a hraje též důležitou úlohu při poskytování různých ekosystémových služeb, např. regulačních. Funkční diverzita je rozmanitost druhů, které zastávají různé ekologické funkce (např. predátoři, býložravci, rozkladači, druhy měnící tok vody, přenašeči živin), nebo vykonávají stejné funkce různým způsobem (např. hmyzí a ptáčí opylovači). Fungování ekosystémů závisí na druzích/skupinách druhů, vykonávajících určité funkce. Odpovědní diverzita je variabilita reakcí druhů v rámci jedné funkční skupiny na environmentální změny. To znamená, že všechny vykonávají stejné funkce, ale na změny v životním prostředí reagují rozdílným způsobem.

Klimatická změna

Ukazuje se, že klimatická změna je hlavním environmentálním problémem naší doby. Příčina rapidní změny klimatu je důsledkem dvou typů lidských aktivit: spalování fosilních paliv ve velkém měřítku a **konverzí nebo degradací přírodních ekosystémů.**

Ekosystémové služby

Ekosystémové služby jsou užitky, které lidé získávají z ekosystémů. Podle široce přijímané klasifikace vyvinuté v rámci hodnocení „Millennium Ecosystem Assessment“ (2005) lze tyto služby kategorizovat takto:

1. Zásobovací služby, neboli poskytování statků s přímým užitekem pro člověka, často i s jasnou monetární hodnotou, například dřevo z lesů, léčivé rostliny a ryby z moří, řek a jezer;
2. Regulační služby, řada funkcí poskytovaných ekosystémy, které mají často velkou hodnotu, ale není jim přiřazena monetární hodnota na konvenčních trzích. Patří mezi ně regulace podnebí prostřednictvím vázání uhlíku a dopadu na místní srážky, odstraňování znečišťujících látek filtrováním vzduchu a vody a ochrana před katastrofami typu sesuvů půdy a pobřežních bouří;
3. Kulturní služby neposkytující přímé materiální přínosy, avšak přispívající k naplňování širších společenských potřeb a požadavků a tím i k ochotě lidí platit za ochranu přírody. Mezi ně patří spirituální hodnoty, přiřazované konkrétním ekosystémům typu posvátných hájů, a estetické hodnoty krajiny nebo pobřežních útvarů, které přitahují turisty;
4. Podpůrné služby bez přímého přínosu pro člověka, avšak nezbytné pro fungování ekosystémů a

tím i nepřímou odpovědnou za všechny ostatní služby. Příkladem může být tvorba půd (pedogeneze) a procesy produkce biomasy a koloběhu živin.

Cíle ochrany

Stav příznivý z hlediska ochrany stanovišť a druhů v zájmu Společenství má být zajištěn na odpovídající regionální, národní nebo biogeografické úrovni, avšak nikoli nutně na úrovni jednotlivých lokalit. Nemusí totiž být vždy nezbytné snažit se udržovat každý typ stanoviště a každý druh ve všech lokalitách v optimálním stavu, nýbrž je nutné zajistit, že stav z hlediska ochrany stanovišť a druhů v zájmu Společenství se nebude zhoršovat – právě naopak, měl by buď zůstat nezměněn, nebo dosahovat „příznivých“ hodnot na regionální nebo národní úrovni. Lokální fluktuace, které jsou důsledkem přírodních procesů na úrovni lokality, jsou proto přípustné za podmínky, že je zajištěno, že stav příznivý z hlediska ochrany (FCS) na národní a biogeografické úrovni zůstane nezměněn.

V mnohých lokalitách Natura 2000 může bezzásahový management nebo přístup, spočívající ve vyčlenění území z hospodářského využívání, vyvolat konflikt s ekologickými požadavky některých druhů nebo typů stanovišť v zájmu Společenství. Typy stanovišť a druhy, vázané na tradiční způsoby využívání území, jako je pastva dobytka, sušení sena, vyřezávání rákosu či pařezinové lesní hospodaření lze udržovat jedině tím, že se v těchto způsobech využívání území bude pokračovat⁸², a jejich trvalá existence je na nich závislá. Jako příklad lze uvést polopřírodní travinné komplexy a kosené louky (např. typy stanovišť 6210, *6270, 6310, 6410, 6510, 6520, *6530). V příloze II dokumentu „EU Biodiversity baseline“ byl identifikován seznam 63 typů stanovišť, závislých na zemědělských činnostech. Kromě toho je na agroekosystémy vázáno téměř 40 druhů ptáků a téměř 30 dalších druhů v zájmu Společenství. Agroekosystémy pokrývají 38 % rozlohy soustavy Natura 2000⁸³ a intenzifikace zemědělství a opouštění zemědělské půdy byly identifikovány jako dva hlavní typy tlaků na biodiverzitu, vázanou na agroekosystémy v Evropě. Tyto lokality soustavy Natura 2000 proto zpravidla nejsou pro zavedení režimu divočiny vhodné; namísto toho je v těch jejich částech, tvořených sekundárními typy stanovišť, za normálních okolností vhodným typem managementu zemědělství s nízkou intenzitou.

Pro dosažení cílů, stanovených pro ochranu území divočiny, je zapotřebí, aby existovala instituce, která o ně bude pečovat. Ochrana přírodních hodnot území divočiny neznamena nečinnost. Pro ochranu a udržování těchto hodnot je možné a potřebné podnikat různá opatření, jako například zpřírodnování vegetace a na ni vázaných druhových společenstev a souvisejících přírodních procesů. Mezi taková činnosti patří i zajištění toho, že budou přijata a dodržována správná administrativní, právní a legislativní opatření.

Směrnice o stanovištích podporuje vytváření plánů péče buď cíleně pro dané území, nebo integrovaných do jiných rozvojových plánů.

Kompenzační opatření za omezení, vyvolaná divočinou.

Komunity, žijící v okolí území divočiny nebo území divoké přírody nebo v nárazníkových pásmech kolem nich, mohou být při zajišťování krmení pro dobytek, paliva, ovoce a léků závislé na přírodních zdrojích⁸⁹. Zřízení režimu přísné ochrany, například v rezervacích divočiny, může mít dopad na jejich přístup k těmto přírodním zdrojům, na nichž jsou tradičně závislé. Zřízení nebo rozšíření chráněných území může mít dopad na domorodá zvyková práva, hodnoty a víru.

Zapojení stakeholderů

Je velmi důležité, aby správa území divočiny nebo území divoké přírody zajistila zapojení stakeholderů do managementu daného území. Čím lepší je spolupráce s místními stakeholdery, tím snazší bude zavedení opatření, nutných pro ochranu divočiny. Nejlepším způsobem, jak toho dosáhnout, je delegovat zástupce nejdůležitějších skupin stakeholderů do místních konzultačních fór. Správa území by měla pravidelně vysvětlovat a projednávat všechny aspekty bezzásadového nebo obnovního managementu a projednávat je s těmito stakeholdery. Dobrá praxe ukazuje, že tato metoda spolupráce může být velmi úspěšná. Je velice důležité, aby stakeholderi získali pocit ztotožnění se s územím divočiny nebo územím divoké přírody. Mezi hlavní skupiny klíčových

partnerů patří: • správci/vlastníci půdy (státní a soukromé); • místní úředníci, např. z regionálních a obecních úřadů; • místní obce; • místní podnikatelé; • turistické organizace; • požární jednotky (ve středomořských oblastech); • chovatelské organizace (finsko-skandinávská oblast); • uživatelé území z vnějšku (např. návštěvníci, horolezci, pozorovatelé ptáků); • národní, regionální nebo místní ochránářské NGO; • zemědělci, lesníci, rybáři, představitelé těžebního průmyslu a zájmové skupiny a podnikatelé; • evropská uskupení, podporující a propagující nezzásahový management; • centrální i místní státní úřady, odpovídající za oblasti veterinární, fytosanitární a nakládání s reprodukčním materiálem rostlin.

Další podklady výroby divočiny - rok 2018 - Eisenašská rezoluce

V kulturním středoevropském prostoru byla „pokradmu“ prioritně určena území tzv. „železné opony“ na hranici býv. „socialistického“ východního bloku a "západní" Evropy k vytvoření tzv. Evropského zeleného pásu / European green belt. Toto bylo oficiálně potvrzeno až v r. 2018 v německém Eisenachu tzv. Eisenašskou rezolucí (žel, poněkud to vybuduje minulé historické paralely). Proklamativně má jít o zelenou páteř krajiny, ke zvýšení ekologické kvality území EU. Tato linie byla stanovena převážně spekulativně vymezena na území Skandinávie na východě Finska, v Pobaltských státech na severním pobřeží Estonska, Litvy, Lotyšska a Polska, dále po západní hranici někdejšího Polska a východní východního Německa, odtud po jz. hranici Česka, Slovenska a Maďarska a při hranicích býv. Jugoslávie s Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem, Řeckem a Albánií a také k Rakousku a Itálii (kde ale ekonomika většiny uvedených zemí je tristní, oproti západním). Eisenašská rezoluce požaduje její implementaci a facilitaci s požadavkem, aby tento Evropský zelený pás "umožňující zachování biodiverzity" byl vymezen v územních plánech jako "přírodní a kulturní dědictví nebo památná krajina s ochranným statusem". Jedná se o politicky deklarativní rezoluci bez vazby na již zavedené instrumenty nadregionálních biokoridorů územního systému ekologické stability, dálkové migrační koridory zvěře, zelenou infrastrukturu či. systémové služby.

Příbuznou politickou akcí bylo vyhlášení "divokého srdce Evropy" či experimentální "pralesové bezzásahové divočiny" na Šumavě Jihočeskou univerzitou. Zajištění ekologické udržitelnosti ale potřebuje racionální postupné kroky - ekosystémový asistenční management (řízenou sukcesí), vycházející z poznání globálních i domácích vazeb a jejich reflektování na základě průběžného monitoringu a jeho hodnocení. K uvedené rezoluci se údajně přihlásila většina států států (zřejmě jejich aktivisté). Jistě nepopíratelnou potřebou je zajištění územní ekologické stability Česka i EU. Uvedený záměr byl politicky prosazen na území Česka i Slovenska, kde však je požadována bezzásahová výroba divočiny pod pláštěm vyhlášených národních parků. Avantgardními lídry módní ideologie bezzásahové výroby virtuální divočiny se staly kariérní osoby, zneužívající dlouhodobou fabulační mediální propagandu a populistické heslo: „*příroda si sama pomůže*“ a cílené granty. Naši ideologové nesledují celostní příp. globální pohled, širší a zpětné vazby. V rámci uvedené rezoluce naše luxusně placené Hnutí Duha vyhlásilo další kampaň "Zachraňme lesy", k níž se údajně (internetově) připojilo přes 18 tisíc lidí. Přitom právě její placená dlouhodobá kampaň a propaganda výroby bezzásahové divočiny ochranou přírodních procesů vč. zhoubné působnosti kůrovce v NP Šumava (od jejího vyhlášení) je příčinou současné fatální kůrovcové kalamity České republiky. **Hazardní revoluční velkoplošná a rychlá výroba „divočiny“ realizovaná chráněným kůrovcovým uschnutím hřebenových smrčín Šumavy již přináší rozsáhlé dopady.** Došlo k překotnému rozpadu lesních ekosystémů nejen Šumavy, ale i dalších území Česka při prohloubení sucha. V býv. humidní Šumavě nejprve došlo k vysychání nejcennějších lokalit retenčních rašelinišť a následně i dalších území. Z rozsáhlé, chráněné kůrovcové množárny, byly migračním typem Stepping Stones postupně infikovány smrčiny Česka v převládajícím jz směru větrů až k Jeseníkům s nedozírnými mezoklimatickými, vodohospodářskými, ekologickými a ekonomickými dopady, takže **dochází k fatální ekologické destabilizaci České republiky. Ideologové bezzásahové výroby divočiny v kulturním území nevycházejí z přírodních zákonitostí a nezbytné spolupráce s přírodou, resp. ekosystémového asistenčního managementu.** Naše MŽP politicky prosadilo bezzásahovost a místo potřebných mitigačních opatření prosazuje adaptaci na vzrůstající stresové

faktory klimatických změn, osoby nesdílející bezzásahovou ideologii jsou ostrakizováni. Řídící podporu v EU vedl předák slovenské strany Zelených, dnes Liberálně ekologické strany Ladislav Miko (občan ČR slovenské národnosti) a to z pozice ředitele odboru pro ochranu přírodních zdrojů a biodiverzity Generálního ředitelství pro životní prostředí Evropské komise a také jako krátkodobý ministr životního prostředí ČR. Od roku 2018 byl jmenován vedoucím Zastoupení EK na Slovensku (což připomíná gubernátora), přičemž současně je prezidentem filmového festivalu Ekofilm v Brně. Hlavní úsilí věnoval výrobě „divočiny“ v kulturní krajině Čech a Slovenska, k čemuž také vyrobil edukační film, který zdarma rozdával školám. Šéfredaktor časopisu Příroda Mirek Telička v čísle 11-12/2018 vedl s L. Mikem na 6 stranách rozhovor, kde na otázku, zda je ČR v oblasti vodohospodářské pozadu odpovídá: nemyslím, naopak máme oproti jiným zemím náskok v oblasti know-how. Na závěrečnou otázku zda ekologická témata uvádí lidi spíše do deprese odpovídá: musíme si připustit, že výsledky naší činnosti v krajině a v přírodě jsou často opravdu depresivní a výhledy do budoucna často taky. Musíme si zkrátka přiznat, že jsme ledacos jako společnost zvorali. Nákladně ilustrovaný časopis Příroda prosazoval zejména divokou a nespoutanou přírodu, v řadě článků oslavoval pouštní území. Články sledovaly převážně zástupce živočišné říše a zcela opomíjely vegetační základnu, neboť redakce si zřejmě neuvědomovala zásadní přírodní zákonitosti, např. že strom je základní ekostabilizační a ekoklimatickou jednotkou. Proto redakce neměla zájem o články reflektující současnou problematiku přírody a tak po prosazení výroby domácí divočiny u nás skončil. Odborný časopis Ochrana přírody uveřejní pouze články podporující bezzásahovost a výrobu divočiny, rovněž většina titulů denního tisku sleduje uvedený mainstream. Není přiznána spoluúčasť občanů na řízení a jejich aktivní občanství a není vnímána mravní úroveň protagonistů revoluční bezzásahovosti.

Dovětek

V roce 1960 vznikla tzv. „Táborská skupina“, které se podařilo připravit podklady pro vymezení CHKO Šumava v r. 1963. NP Šumava vznikl v porevolučních idejích v roce 1991, avšak zahrnul obce, přeshraniční komunikaci I/4 a nerefletoval vodohospodářské potřeby a již vyhlášené územní ochrany (BR INESCO, CHOPAV, Ramsar, EVL). V roce 2009 byla uspořádána konference Šumava na rozcestí, které se nezúčastnili pracovníci AOPK (proto následně někteří soukromě žádali o sborník). V letech 2012 a 2013 byly vydány publikace Šumava a její perspektivy I,II (ředitel Stráský byl vděčný, další ředitel Mánek byl pro nesouhlas s výrobou divočiny odvolán a publikace byla „odložena“). V r. 2016 byla zpracována publikace Ochrana hodnot přírody a krajiny Šumavy a její vývoj od vyhlášení CHKO a NP.

Prvotní podněty k výrobě divočiny v EU vychází z Česka (Bláha, Brabec, Bursík, Fanta, Hruška, Hubený, Kindlmann, Křenová, Miko, Svoboda, ...). **Původní móda přešla v doktrínu a následně v ideologii se svými typickými znaky** (masová propaganda, nepřipuštění oponentury, „vytěsnání jinověrců“ z významných postů, zkreslování skutečností, požadování nápravy stavu - zde „nápravy lesů“ ochranou přírodních procesů).

K prokázání škodlivosti ideologické výroby bezzásahové divočiny v kulturním území při působení vzrůstajících stresových faktorů klimatických změn byla zpracována publikace „Udržitelný vývoj světových regionů ? Ekologické vazby vývoje lidské populace a vegetace I-IX“ (2017-2021), sledující konkrétní a širší ekologické vazby všech zemí a jejich chráněných území. **Vzhledem ke stresovým faktorům, nedochází u disturbovaných lesních biotopů bez ekosystémového asistenčního managementu, tj. koncepční lidské spolupráce** (vycházející z poznání a uplatnění ekologických vazeb a zákonitostí), k jejich žádoucí obnově, ale ke vzniku jejich pohrobků: macchie, garrigue, fynbos, renosterveld, chaparral, cerrado, matorral, brigalow-scrub. **Tyto evolučně vzniklé nové biotopy ale nezajišťují žádoucí ekosystémové služby jako předchozí lesní biomy. Bezzásahová ochrana kůrovcového epicentra v NPŠ způsobila apokalypsu českých lesů a ekologický rozvrat ČR, škody jsou bilionové.** Správa NPŠ i při probíhající genocidě květeny uvádí feke news: zvyšujeme biodiverzitu. Konkrétní situace je uvedena na webových stránkách z.s. Hnutí Život, v bloku „ideologie divočiny“.

Dále je zde uvedena příloha: „Příručka divočiny v rámci soustavy Natura 2000“.